

PSIXOLOGIK TESTLASHTIRISHNING ZAMONAVIY HOLATLARI

Shahrisabz davlat pedagogika
instituti

psixologiya 1.24-guruh 2-kurs
talabasi

Baratjonova Gulsanam
A'zamjon qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti
o'qituvchisi Rasulova Iroda (PHD)

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarning ta'lim jarayonida zamonaviy testologik madaniyatini shakillantirish, bo'lajak o'qituvchilar va tinglovchilarga testologik madaniyatni puxta o'zlashtirishlarida qo'yiladigan talablar, bunda duch keladigan dolzarb muammolar va ularni yechimlarini topish bo'yicha tavsiyalar keltirilgan.

Tayanch so'z va tushunchalar: zamonaviy pedagogik jarayon, testologik madaniyat, diagnostika, ta'lim olganlik darajasi, bilim, ko'nikma va malakalarni tashxislash, xorijiy tajriba, ko'nikma, malaka, savol va javoblar, suhbat, yozma ishlar, kollokvium, seminar, sinov, imtihonlar o'tkazish.

АННОТАЦИЯ

В данной статье дано формирование современной тестологической культуры в образовательном процессе будущих учителей, требования к основательному овладению тестологической культурой будущими

учителями и студентами, современные проблемы, возникающие в этом процессе, и рекомендации по поиску их решения.

Ключевые слова и понятия: современный педагогический процесс, тестологическая культура, диагностика, уровень получения образования, диагностика навыков и умений, зарубежный опыт, навык, квалификация, вопросы и ответы, беседа, письменные работы, коллоквиум, семинар, тест, проведение экзаменов.

ANNOTATION

This article describes the formation of a modern testological culture in the educational process of future teachers, the requirements for thorough mastery of testological culture by future teachers and students, modern problems arising in this process, and recommendations for finding their solutions.

Keywords and concepts: modern pedagogical process, testological culture, diagnostics, level of education, diagnostics of skills and abilities, foreign experience, skill, qualifications, questions and answers, conversation, written work, colloquium, seminar, test, examinations.

Kirish

Mamlakatimizda ta'lim-tarbiya tizimini tubdan isloh qilishga alohida e'tibor qaratilib, bo'lajak o'qituchilarni jahon andozalari daraja-sida zamonaviy bilim va kasb egallashi, jismonan va ma'nan yetuk insonlar bo'lib ulg'ayishi, ularning qobiliyat va iste'dodini, intellektual salohiyatini yuzaga chiqarish, yosh avlodni tarbiyalashda vatanga sadoqat va fidoiylilik tuyg'ularini shakllantirish uchun avvalo o'qituvchining o'zida shu tuyg'ularni rivojlantirish kerak. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm fan sohalarini rivojlantirish chora tadbirlari to'g'risida" 2020-yil 6-noyabrdagi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti

Sh.M.Mirziyoyevning 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi farmonida ijtimoiy soha, xususan, ta'lim va ilm-fan sohalarini takomillashtirish hamda 2020-yil 29-dekabrdagi Oliy Majlisga murojaatnomasida "Yangi O'zbekiston - maktab ostonasidan, ta'lim - tarbiya tizimidan boshlanadi" degan g'oya asosida keng ko'lamli ishlar amalga oshiriladi. Yoshlarni zamonaviy bilim va tajribalar, milliy va umumbashariy qadriyatlar asosida mustaqil va mantiqiy fikrlaydigan, ezgu fazilatlar egasi bo'lgan kadrlar qilib tayyorlashga ahamiyat qaratamiz. Shuningdek bo'lajak o'qituvchilarda madaniyat tuyg'usini yuksaltirish uchun 2021-2022 o'quv yilidan boshlab bakalavr va magistratura bosqichlarida "Ma'naviyatshunoslik" fani o'qitilishi vazifa qilib belgilandi. Bugungi kunda dunyo mamlakatlarining ta'lim tizimidagi yutuqlarini baholashda oliy ta'lim bitiruvchilarining bilim,malaka,ko'nikmasi bo'yicha tadqiqotlar o'tkazuvchi hamda islohotlarni amalga oshirishda ko'maklashuvchi nufuzli xalqaro tashkilotlar mavjud.

Yangi innovatsion usullarda ta'lim olishini ta'minlash hamda olgan bilimlarini amalda samarali qo'llay bilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Ilimli yoshlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida tashkil etilgan "Milliy test tizimi" ham yoshlarga berilgan katta imkoniyatdir. 2021 -yil 1-sentabrdan boshlab ixtisoslashtirilgan maktablarning matematika fani o'qituvchilari tegishli darajadagi milliy sertifikatga ega bo'lishlari har oylik ustamasiga 50% miqdorida qo'shimcha haq to'lanishini belgilaydi. O'zbekiston Respublikasining 2030-yilga kelib, PISA xalqaro dasturi reytingida jahonning birinchi 30 ta ilg'or mamlakatlari qatoriga kirishiga erishish hamda xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni o'tkazish orqali o'quvchilarning o'qish, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha savodxonlik darajasini baholashga yo'naltirilgan milliy tizimni yaratish vazifalari belgilangan.

Mavzuning dolzarbligi.

Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi doirasida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, axborotni mustaqil izlash, tahlil qilish malakalari va kompetensiyalarini rivojlantirishga alohida urg'u bergan holda, zamonaviy innovatsion iqtisodiyot talablariga javob beradigan umumta'lim dasturlari va yangi davlat ta'lim standartlarini joriy etish, o'quvchilarning bilim darajasini baholashda ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro PISA, TIMSS, PIRLS va boshqa dasturlarda doimiy ishtirok etish hamda bo'lajak o'qituvchilarni xalqaro talab darajasida o'quvchilarga bilim berishga tayyorlash bo'yicha o'quv qo'llanmalar ishlab chiqarilmoqda.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi:

Bo'lajak o'qituvchilarda testologik madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik zarurat ekanligi ilmiy asoslandi;

Bo'lajak o'qituvchilarda testologik madaniyatini shakllantirish bo'yicha xorijiy tajribalar o'rganildi va qiyosiy tahlil qilindi;

Bo'lajak o'qituvchilarda testologik madaniyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik imkoniyatlari o'rganildi va amaliyotga tatbiq etildi.

Tadqiqotning maqsadi bo'lajak

O'qituvchilarda testologik madaniyatni shakllantirishga yo'naltirilgan ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning obyekti. Oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarda testologik madaniyatni shakllantirish jarayonlari.

Asosiy qism.

Zamonaviy pedagogik amaliyotda ta'limni standartlashtirish sharoitida pedagogik testning keng qo'llanilishi bilan bog'liq bo'lgan o'qituvchining testologik madaniyati hodisasi vujudga keldi. O'quv diagnostikasi tizimida

o'qituvchi testologik madaniyatining pedagogik xususiyatlari testologik madaniyatni umumiy pedagogik madaniyatning tarkibiy qismi sifatida tushunish, shuningdek, pedagogik diagnostika usuli sifatida test o'tkazishning o'ziga xos xususiyatlari va umumiy didaktik tizimning tarkibiy tarkibiy qismi sifatida o'quv diagnostikasi tizimini modellashtirishning o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadi. Ushbu tushuncha bilan umumiy pedagogik o'ziga xoslik nafaqat o'rganilayotgan madaniyat turini aniqlashda, balki o'qituvchining testologik madaniyatining tuzilishi, mazmuni, darajalarini modellashtirishga yondashuvlarda ham namoyon bo'ladi. O'qituvchining testologik madaniyati ta'lim diagnostikasi tizimining sub'ekti sifatida uning pedagogik madaniyatining tarkibiy qismi bo'lib, u o'qituvchiga tayyor test materiallarini mustaqil o'zlashtirish imkonini beruvchi pedagogik qadriyatlar, testologik bilim va ko'nikmalar tizimidir. Texnologiyalarni, didaktik testlar tizimini va ularni o'quv jarayonida qo'llash usullarini ishlab chiqish, shuningdek, ulardan o'qituvchining ijodiy shaxsini rivojlantirish va pedagogik tadqiqotlar olib borishda foydalanish. Ta'lim diagnostikasi tizimining modeli o'qituvchining testologik faoliyatining ikki darajali obyektini o'z ichiga oladi, bu ham bevosita testologik faoliyatni, ham uning aksini anglatadi. Ta'lim diagnostikasi tizimining sub'ekti sifatida o'qituvchining testologik madaniyati modeli dunyoqarash, mazmun-operativ va shaxsiy-ijodiy tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi. Ta'lim diagnostikasi tizimining sub'ekti sifatida o'qituvchining testologik madaniyatini shakllantirish mezonini sifatida axborot-qiyamat mezonini, nazariy va amaliy tayyorgarlik, kasbiy o'zini-o'zi takomillashtirish-dan foydalaniladi.

Ta'lim sohasidagi test sinovi - bu testdan o'tuvchilarning ma'lum o'quv fanlari yoki ta'lim dasturlari bo'yicha tayyorgarligi darajasini xolis baholash usulidir. Test topshiriqlarini bajarish intellektual faoliyat bo'lib, u chegaralangan vaqtda va nazorat qilinadigan sharoitlarda amalga oshiriladi. Test sinovlari natijalarining xolisligi, birinchi navbatda, test topshiriqlarining

sifatiga bog'liq, shuning uchun topshiriqlarni ishlab chiqishda zamonaviy testologiya fani nazariyasi va amaliyotiga asoslangan talablarni inobatga olish zarur.

Testologiya - shaxsning turli xil xususiyatlarini maxsus ishlab chiqilgan testlar va ularni talqin qilish usullari yordamida baholash imkoniyatlarini o'rganuvchi fan bo'lib, testolog testologiyaning nazariy va amaliy masalalari bilan shug'ullanuvchi mutaxassisdir.

O'qituvchining testologik madaniyatini shakllantirish tizimi o'quv diagnostikasi tizimining predmeti sifatida maqsadlar, mazmun, tamoyillar, shakllar, usullar va o'quv vositalarining birligidir. Bunda o'qituvchining testologik madaniyatini shakllantirishning pedagogik jarayoni quyidagi bosqichlar orqali amalga oshiriladi:

Boshlang'ich (diagnostika va loyihalash davri), asosiy (o'rnatish va loyihalash davrlari) va yakuniy (nazorat va tartibga solish davri). Belgilangan o'quv davrlarining har biri o'ziga xos maqsadlar, mazmun, ishning o'ziga xos shakllari, usullari va vositalariga ega. O'qituvchining testologik faoliyati o'rganilayotgan madaniyat turini shakllantirish tizimida ta'lim mazmunining asosiy tarkibiy qismi va o'qituvchilarning ijodiy salohiyatini o'z-o'zini amalga oshirish usuli sifatida ishlaydi. O'qituvchining testologik madaniyatining mazmun-operativ komponentini shakllantirish amalga oshirilishi kerak.

O'qituvchining o'z testologik rivojlanishining sub'ekti pozitsiyasida joylashishini ta'minlaydigan o'quv jarayonini qurish. O'quv jarayoniga "O'qituvchining testologik madaniyati" maxsus kursini joriy etish; o'quv jarayonida faol usullar va shaxsiy ahamiyatga ega amaliy va o'quv vazifalarini, shu jumladan ijodiy xarakterga ega bo'lgan vazifalarni qo'llash orqali talabalarning mustaqil ishlarining rolini oshirish, o'qituvchining testologik faoliyatida faol o'zini o'zi anglashiga hissa qo'shish, o'quv jarayonini kompyuterlashtirish va o'qituvchining testologik madaniyatini

shakllan-tirish jarayonining barcha bosqichlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, loyiha usulini qo'llash orqali o'qituvchini mustaqil loyihalash-kognitiv va amaliy-realizatsiyaviy test faoliyatiga faol kiritish.

O'qituvchining testologik madaniyatini shakllantirish jarayoni bilan tanishtirish, o'quv diagnostikasi tizimining zamonaviy o'quv qo'llanmalari ("Pedagogik test" elektron o'quv-metodik majmuasi, o'qituvchining testologik madaniyati darajasi va profilini diagnostika qil-ish dasturi.) o'quv jarayonini optimallashtirishga, uning boshqarilishiga yordam beradi.

Berilayotgan bilim, hosil qilayotgan ko'nikma va malakalar qay darajada o'zlashtirilganini aniqlash va baholash o'qituvchi uchun ham, o'quvchi uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Ularni aniqlashda esa turli shakl va usullardan foydalaniladi. Jumladan, savol va javoblar, suhbat, yozma ishlar, kollokvium, seminar, sinov, imtihonlar o'tkazish va boshqalar. Yuqorida qayd qilingan shakl va usullarga nisbatan test topshiriqlari asosida sinovlar o'tkazish o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalari darajasini aniqlashda hamda baholashda ancha qulay va samarali yo'llardan biri hisoblanadi. Buning uchun test shaklidagi topshiriqlar muhim rol o'ynaydi va u quyidagi talablarga javob berishi kerakligi bilan ifodalanadi.

- maqsad;
- qisqalik;
- texnologiya mavjudligi;
- mantiqiy ifodalanganlik;
- javoblar o'rnining mavjudligi;
- javoblarni baholashda bir xillilik;

- topshiriq elementlarining to'g'ri joylash-ganligi;
- barcha sinalayotganlar uchun yo'riqnomaning bir xilligi;
- yo'riqnomaning topshiriq shakli va maz-muniga mosligi.

Mazkur talablar test topshiriqlarini boshqa xildagi topshiriqlardan farqlash imkoniyatini beradi.

Xulosalar.

Bo'lajak o'qituvchilarda testologik madani-yatni shakllantirishning mazmuni, mohiyati va ahamiyati kelib chiqib pedagogik shart-sharoitlar, o'rganildi.

Bo'lajak o'qituvchilarda testologik madaniyatni shakllantirishda zaruriy chora-tadbirlar ko'rildi.

Test tuzish malakalari bo'yicha rivojlangan xorijiy davlatlarda qanday islohotlar joriy etilganligi ko'rib chiqildi.

Bo'lajak o'qituvchilarda testologik madaniyatni shakllantirilsa ta'lim va tarbiya tizimida yaxshi samaraga olib keladi.

O'quv diagnostikasi tizimining zamonaviy o'quv qo'llanmalari ("Pedagogik test" elektron o'quv-metodik majmuasi, o'qituvchining testologik madaniyati darajasi va profilini diagnostika qilish dasturi.) o'quv jarayonini optimallasht-irishga, uning boshqarilishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. - Toshkent: O'zbekiston, 2014. - 76 b.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni // Barkamol avlod -O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. - Toshkent: Sharq, 1997. - B. 2- 29.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6-noyabrdagi "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6108-sonli Farmoni. - <https://lex.uz/docs/5085999>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2020 yil 29-dekabr.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 -yil 26-martdagi "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5040-sonli Farmoni. - <https://lex.uz/docs/-5344692>
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 7-maydagi "Matematika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4708-sonli qarori. - <https://lex.uz/docs/-4807552>
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 -yil 17-sentiyabrdagi "Maktabgacha, u mumiy o'rta, o'rta maxsus, professional va maktabdan tashqari ta'lim tashkilotlari pedagog kadrlarini attestatsiyadan o'tkazish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 572-sonli qarori. - <https://lex.uz/docs/-5641270>
8. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. - T.: Iste'dod, 2008. - 180-b.
9. Testlar tuzish va ulardan foydalanish (qo'llanma) [Tuzuvchilar: M.Ziyoxo'jaev, R.Boqiev, R.Qodirov]. - T.: Nizomiy nomli TDPI, 1992. - 38 b.
10. Asilova G.A. Ta'lim jarayonida qollanadigan testlarning pedagogik xususiyatlari // Uslubiy qollanma. - Toshkent: 2008.- 42 b.
11. Bepalko V.P. Slagaembie pedagogicheskoy texnologii. - M.: Pedagogika, 1989. -190 s.

12. Qosimov S., Sapaev M., Yusupov A. Risola. Yevropa tajribalari asosida O'zbekistonoliy ta'lim muassasalari reyting tizimini takomillashtirish. - Urganch: 2009. - 41 b.